

ЕКОЛОГІЧНІ ПОТРЕБИ ПРАЦІВНИКА ЯК СКЛАДОВА ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ**О. Ф. Протасенко**

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
просп. Науки, 9а, м. Харків, 61166, Україна. E-mail: olha.protasenko@hneu.net

Розглянуто питання необхідності переосмислення визначення поняття «екологічна безпека», що обумовлено зміною соціально-економічних, психологічних і культурних потреб працівника. Проведено дослідження наявних визначень цього поняття і проаналізовано їхні недоліки. На підставі виконаної роботи подано його оновлене визначення. Розглянуто складові екологічної безпеки і запропоновано додати нову – екологічні потреби працівника, оскільки вони безпосередньо пов'язані зі здоров'ям людини, отже є важливими у питаннях безпеки працівника. Проаналізовано зміст поняття «екологічні потреби» і показана їхня роль у забезпеченні екологічної безпеки. Запропоновано для оцінювання ступеню реалізації екологічних потреб працівника застосовувати опитувальник екологічності робочого місця. Одержані за результатами опитування співробітників дані можна використовувати для виявлення проблемних моментів у забезпеченні екологічної безпеки підприємства та пошуку шляхів її підвищення.

Ключові слова: екологічність, безпека, працівник, потреби.

ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ПОТРЕБНОСТИ РАБОТНИКА КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ**О. Ф. Протасенко**

Харьковский национальный экономический университет имени Семена Кузнеця
просп. Науки, 9а, г. Харьков, 61166, Украина. E-mail: olha.protasenko@hneu.net

Рассмотрены вопросы необходимости переосмысления определения понятия «экологическая безопасность», что обусловлено изменением социально-экономических, психологических и культурных потребностей работника. Проведено исследование существующих определений этого понятия и проанализированы их недостатки. На основании проделанной работы представлено его определение. Рассмотрены составляющие экологической безопасности и предложено добавить новую – экологические потребности работника, поскольку они непосредственно связаны со здоровьем человека, следовательно, являются важными в вопросах безопасности работника. Проанализировано содержание понятия «экологические потребности» и показана их роль в обеспечении экологической безопасности. Предложено для оценки степени реализации экологических потребностей работника применять опросник экологичности рабочего места. Полученные по результатам опроса сотрудников данные можно использовать для выявления проблемных моментов в обеспечении экологической безопасности предприятия и поиска путей ее повышения.

Ключевые слова: экологичность, безопасность, работник, потребности.

АКТУАЛЬНІСТЬ РОБОТИ. Що таке екологічна безпека сьогодні? Які складові її визначають? У чому полягає взаємозв'язок між екологічними потребами працівника і рівнем екологічної безпеки? Ось ключові питання, дослідження й аналіз яких подано в статті. Актуальність зазначених питань обумовлена кількома причинами. По-перше, сьогодні виробничі технології швидко змінюються, з'являються абсолютно нові види виробництва, наслідком чого є зміни умов праці (у тому числі й екологічних) на робочому місці, що потребує проведення досліджень із визначення їхнього впливу на здоров'я працівника. По-друге, змінились соціально-економічні, психологічні, культурні потреби сучасного працівника, що проявляється у зміні сприйняття ним поняття «безпека». Підтвердженням цього є той факт, що сьогодні для відчуття власної безпеки працівнику недостатньо лише відповідних діючим стандартам умов праці і певного соціального забезпечення, у нього з'явилась потреба у відчутті екологічної безпеки. По-третє, у світлі сучасних тенденцій до змін на виробництві необхідне переосмислення поняття «екологічна безпека», щоб зробити його відповідним сучасним вимогам підприємств.

Поняття «екологічна безпека» – багатогранне, оскільки для створення і підтримки відповідного вимогам сучасного виробництва рівня безпеки на

робочому місці необхідно застосовувати комплексний підхід, який поєднує у собі як екологічні аспекти, так і технічні, соціальні, психологічні та ін. На сьогодні екологічність середовища визначає не тільки реалізація певних технічних і економічних заходів на підприємстві, а й образ і рівень екологічного мислення працівника, сучасна культура суспільства та інші фактори, які раніше не брали до уваги, забуваючи про те, що на будь-якому виробництві незалежно від рівня технічного оснащення й автоматизації ключовою фігурою є людина, її рішення і дії.

Необхідність вивчення й аналізу зазначених питань підкреслюють дослідники у різних наукових галузях [1–14]. Наприклад, у роботі Тіма Кассера [1] з позиції психології досліджено взаємозв'язок екологічного стану середовища з благополуччям людини. На підставі теоретичних і емпіричних даних доведено, що екологічна деградація середовища є перешкодою для задоволення потреби людини у відчутті безпеки, для її розвитку і самореалізації. У роботі [2] автор з позицій психології, соціології і філософії дослідив питання потреб сучасної людини і їхній вплив на її життєдіяльність. Серед потреб окремо виділені біологічні, які відображають потреби людини у захисті від антропогенних забруднень, просторовому комфорту, безпеці природного середовища та іншому. Від ступеня задоволення цих

потреб залежить здоров'я людини. На думку автора на сьогодні екологічні проблеми необхідно розглядати саме через призму потреб людини, оскільки, по-перше, якість середовища життєдіяльності є первинною потребою людини, яка безпосередньо впливає на стан її здоров'я, по-друге, важливість потреб визначає активність людини, тобто чим важливіші вони для людини, тим більше дій буде спрямовано на їхню реалізацію. Також у продовження розмірковувань у роботі висловлена необхідність формування екологічного мислення і культури в суспільстві.

Водночас дослідники у галузях ергономіки, інженерної психології, екологічної безпеки вказують на зростання екологічних запитів працівників на виробництві [3–6], що має прояв не лише у бажанні робітників працювати у комфортних умовах, які відповідають вимогам з охорони праці, а й розуміти, чи є матеріали, з якими вони постійно контактують під час діяльності, екологічно безпечними для них і навколишнього середовища, яким чином вони можуть впливати на стан їхнього здоров'я тощо. На підставі цього запропоновано при дослідженні якості організації і безпеки робочих місць оцінювати таку складову, як екологія (або екологічність) робочого простору і місця [4, 6].

Також слід зазначити, що сьогодні саме виробництво має свої певні екологічні потреби і запити [7–14]. Така тенденція пов'язана з необхідністю забезпечення сталого розвитку підприємства, що можливо лише за умов покращення екологічної складової його діяльності. Іншими словами, запорукою успішного розвитку підприємства сьогодні є його здатність забезпечити максимально можливий рівень екологічної безпеки виробництва як для людини, так і для навколишнього середовища.

Підсумовуючи сказане, можна зробити висновок, що на сьогодні актуальним є дослідження й аналіз складових екологічної безпеки, а також визначення ролі екологічних потреб працівника у її забезпеченні.

Метою роботи є дослідження й аналіз поняття «екологічна безпека» та її складових, визначення ролі екологічних потреб працівника у забезпеченні екологічної безпеки виробництва.

МАТЕРІАЛ І РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ. Отже, зробимо системний аналіз змісту поняття «екологічна безпека». На сьогодні існує багато визначень цього поняття, тому з метою узагальнення наявної інформації представимо огляд ключових визначень у вигляді схеми (рис. 1).

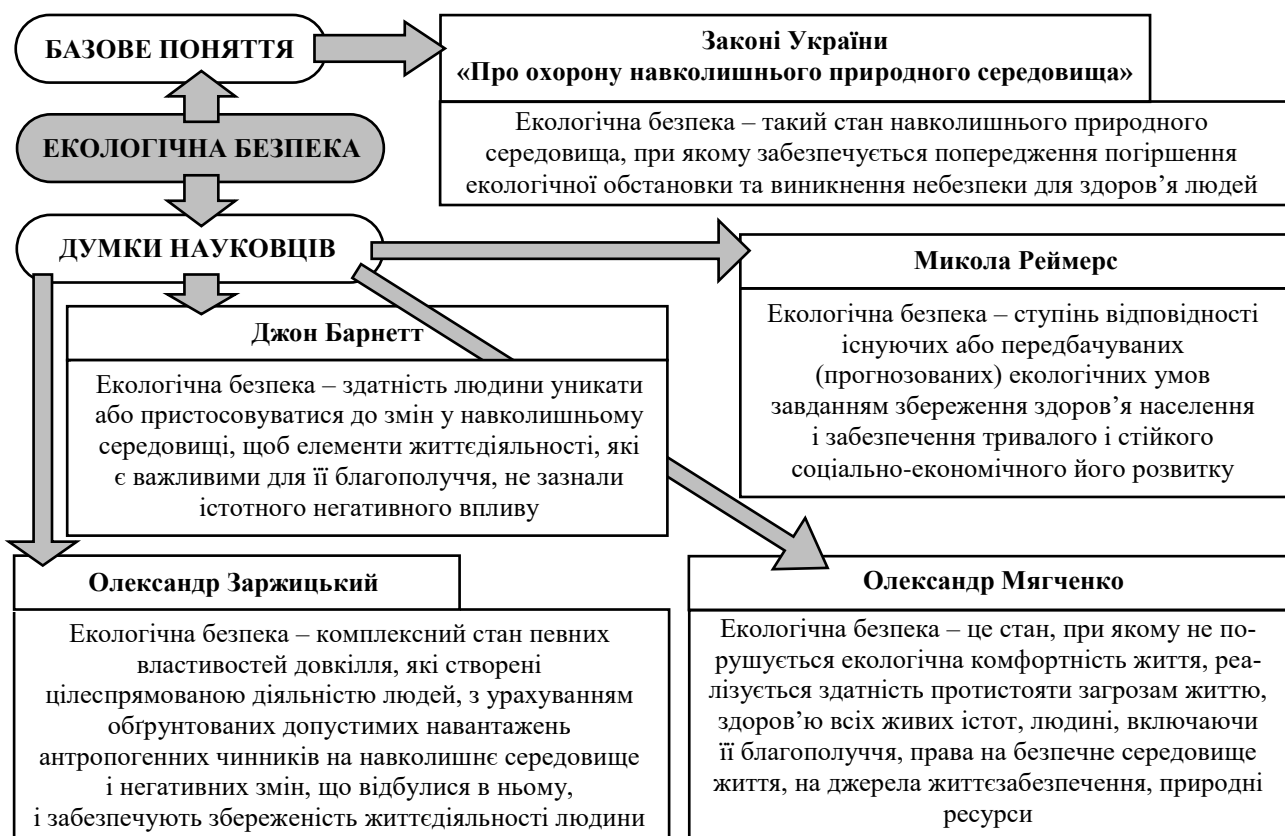

Рисунок 1 – Огляд визначень поняття «екологічна безпека»

При детальному розгляді поняття «екологічна безпека» стає зрозуміло, що майже у кожного дослідника є своє визначення, що обумовлено двома факторами:

1) *рівень соціального благополуччя суспільства.* Людині складно думати про безпеку навколишнього середовища, коли не повністю реалізовані її основні

фізіологічні потреби (їжа, сон, житло, відчуття захищеності та інше). Отже, високий рівень соціального благополуччя людей є передумовою більш глибокого розуміння проблеми екологічної безпеки, необхідності активної діяльності у цьому напрямку, наявності певної стратегії дій. Звідси більш предметні визначення екологічної безпеки. У випадку, коли

рівень соціального благополуччя невисокий, розуміння проблеми є більш поверхневим, усі дії є загальними і не мають ефективних результатів, що обумовлює розмитість визначень екологічної безпеки;

2) *рівень екологічної культури суспільства*. За умови її високого рівня маємо ефективну політику суспільства, спрямовану на всебічну підтримку дій з покращення стану навколишнього середовища. Одним з важливих моментів у цьому є те, що суспільство турбується не лише про своє нинішнє благополуччя, а й про умови життя наступних поколінь. Низький рівень культури зазвичай є наслідком відсутності необхідних екологічних знань у людей, що, у свою чергу, призводить до негативних впливів на навколишнє середовище. На підтвердження цього наведемо приклад. На сьогодні одне з найбільш відомих екологічних гасел є таке: думай глобально – дій локально. На його підтримку існує багато міжнародних заходів, основна мета яких через локальні дії людей у різних країнах досягти глобального покращення стану навколишнього середовища. Серед таких заходів, наприклад, година Землі, яку проводять щороку в останню або передостанню суботу березня, день без паперу, який проводять в останній четвер жовтня, або Всесвітній день переробки вторинної сировини, який проводять щороку 17 травня. У суспільствах з високим рівнем екологічної культури ступінь обізнаності щодо цих заходів та бажання зробити щось для їхньої реалізації набагато вищі, ніж за умови низького рівня екологічної культури. Ще один наочний приклад – сортування сміття. У суспільствах з високим рівнем культури сортування сміття є нормою життя для людей, їхнім свідомим вибором. При цьому забезпечено необхідні умови для цього: спеціальні контейнери для різних видів сміття, можливість їхньої переробки тощо. У протилежному випадку сортування сміття або взагалі не розглядають як варіант покращення екологічної ситуації, або реалізують частково.

Таким чином, можна зробити висновок, що поняття «екологічна безпека» є нестійким і воно буде постійно змінюватись відповідно до поточної екологічної ситуації на певній території і рівня соціального, культурного і духовного розвитку суспільства, яке проживає на цій території. Безумовно, цей момент повинен мати певне відображення у визначеннях поняття «екологічна безпека» як у вже існуючих, так і наступних.

Ще один момент, який слід проаналізувати при дослідженні визначень поняття «екологічна безпека», – це її рівні. Більшість дослідників вважають, що екологічну безпеку слід розглядати на різних рівнях: від глобального до локального. Проте у процесі їх розгляду необхідно поставити питання про ефективність кожного з рівнів, оскільки будь-які дії зі створення і підтримки безпечних умов потребують капіталовкладень, які повинні бути обґрунтованими і доцільними. *Стосовно екологічної безпеки рівень дій повинен бути саме локальним*, тобто на рівні підприємств, організацій, фермерських господарств і людей у процесі їх трудової діяльності, оскільки саме ці елементи є базовими для забезпе-

чення екологічної безпеки на глобальному рівні. На підтвердження цього можна навести вище зазначений екологічний слоган про необхідність локальних дій для досягнення глобальних результатів. Отже, питання рівнів екологічної безпеки повинно бути відображено у визначенні поняття.

А ось центральним елементом визначення поняття «екологічна безпека» має бути людина, оскільки від її дій найбільшою мірою залежить безпека як її власна, так і підприємства в цілому. Крім того, слід взяти до уваги і той факт, що на сьогодні багато видів діяльності, які пов'язані не з перебуванням працівника на певному робочому місці, а з його вільними пересуванням і роботою у гнучкому режимі або інакше кажучи з фрілансом. Важливість цього моменту обумовлена тим, що перебування працівника на робочому місці означає дотримання ним правил безпеки, прийнятих на підприємстві, а також наявність певного контролю за цим, в протиположності фріланс – це відсутність будь-яких правил безпеки і контролю за їхнім виконанням, тобто у цьому випадку всі питання безпеки залежать тільки від людини, її рішень і дій. Саме тому людина має бути ключовим елементом у питаннях безпеки.

Підсумовуючи сказане, можна зробити висновок – визначення поняття «екологічна безпека» потребує певного оновлення свого змісту, щоб більш ефективно реалізовувати потреби у безпеці як людини, так виробництва. При цьому необхідно враховувати два важливих моменти: по-перше, у визначенні необхідно відобразити локальний рівень дій зі створення безпечних умов діяльності, по-друге, головний елемент – людини, її здоров'я і безпека.

Таким чином, для сучасного суспільства актуальним є таке визначення [15]: *екологічна безпека* – це практична діяльність і заходи, які гарантують, що середовище робочої зони і обладнання, не містять небезпек, які можуть завдати шкоди людині, яка працює на цьому місці. Виходячи з цього визначення *безпечне місце для роботи є ключовим елементом екологічної безпеки*.

Наступний крок роботи – дослідження складових екологічної безпеки. Аналіз літературних даних з цього питання дозволив виділити три основні складові – це екологічно чиста продукція, екологічно чисті ґрунти та екологічно чисте виробництво. Проте у цьому переліку не вистачає ще однієї складової – екологічні потреби людини. Таким чином, узагальнена схеми екологічних складових повинна мати такий вигляд (рис. 2).

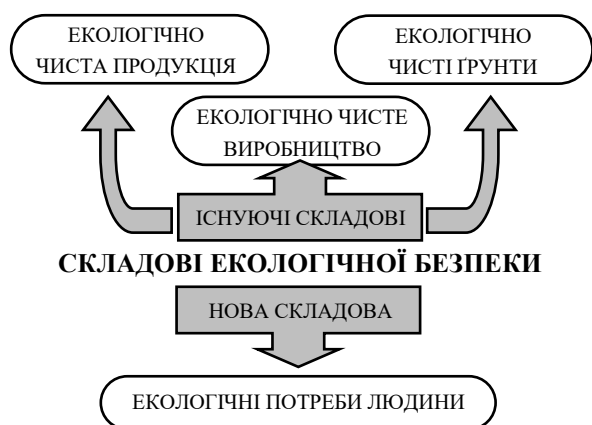

Рисунок 2 – Складові екологічної безпеки

Дослідимо важливість екологічних потреб людини для забезпечення як її власної, так і загальної безпеки виробництва. Почати треба з розгляду визначення цього поняття, оскільки воно не є розповсюдженим і не має чіткого визначення. Така ситуація обумовлена тим, що це поняття часто відносять до соціальних проявів поведінки людини і не виділяють як окрему самостійну категорію її потреб. Наявні визначення екологічних потреб можна систематизувати таким чином (рис. 3).

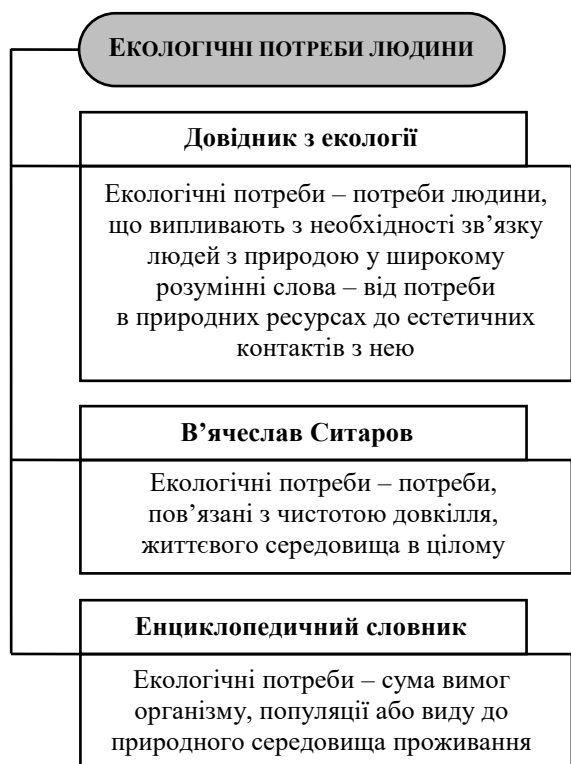

Рисунок 3 – Огляд визначень поняття «екологічні потреби людини»

Загальний недолік наведених визначень – це розмитість, відсутність конкретики, що знижує їхню якість. Потреба – це та категорія понять, яка потребує чіткого визначення об'єкта або предмета, у якому є потреба з боку людини. Отже, сказати, що екологічні потреби – це сума вимог організму до природного середовища проживання – недостатньо,

необхідно зазначити, яких саме вимог: до повітря, води, ґрунтів, якості продуктів харчування тощо. Так само узагальнено звучить визначення, що екологічні потреби – це потреби людини, що впливають з необхідності зв'язку людей з природою у широкому розумінні слова. Виникають питання: «Які саме зв'язки між людиною і природним середовищем? Чому вони є необхідними?». Не зовсім зрозумілим у визначенні В. Ситарова [16] є використання обороту «чистота довкілля, життєвого середовища в цілому», оскільки чистота є суб'єктивним поняттям. Вочевидь, ні одне з представлених визначень не може бути використано у якості базового. Тому для найбільшого точного формулювання визначення цього поняття, має сенс зробити невеликий етимологічний пошук.

Отже, у досліджуваному понятті об'єднано дві складові – потреби людини й екологічність. В узагальненому вигляді визначення цих понять такі:

1) *потреба людини* – це психофізіологічний стан людини, який формується у відповідь на відсутність (або недостатність) базових елементів життєдіяльності і спонукає її до певних дій у напрямку їх одержання;

2) *екологічність* – стан середовища, при якому його характеристики відповідають сучасним екологічним стандартам і вимогам [6].

Таким чином, з цього випливає, що екологічність середовища має безпосередній вплив на стан здоров'я людини, тому по суті є базовим елементом її життєдіяльності, а, отже, потребою. Підсумовуючи викладене і враховуючи зазначені вище недоліки, визначення можна сформулювати таким чином: *екологічні потреби людини* – потреби людини в екологічно безпечному середовищі життєдіяльності.

Тепер розглянемо місце екологічних потреб у загальній системі потреб людини. Відомо, що існує багато класифікацій потреб людини за різними ознаками. У цьому випадку застосуємо класифікацію потреб за походженням (або за значущістю), відповідно до якої їх поділяють на первинні і вторинні. Первинні – базові фізіологічні потреби людини (сон, їжа, відпочинок тощо), відчуття безпеки, збереження здоров'я, які є генетичними. Вторинні – потреби, пов'язані з соціально-психологічними проявами життєдіяльності людини, наприклад, потреби у самореалізації, успіху, розвитку, спілкуванні та інше. Принципова відмінність цих двох видів потреб полягає у тому, що без реалізації другої групи потреб фізична життєдіяльність людини можлива, а без реалізації першої – ні. Отже, згідно представленої класифікації екологічні потреби людини належать до первинних, оскільки безпосередньо пов'язані зі здоров'ям людини, визначають якість її життя [1, 2]. Інакше кажучи, збереження здоров'я людини, її довголіття, якість життя значною мірою залежать від реалізації екологічних потреб. На підтвердження цього можна навести приклад досвіду країн західної Європи таких, як Німеччина, Франція, Швеція та інших, де суспільство прагне забезпечити максимальний рівень екологічності навколишнього середовища через сортування сміття, використання зелених джерел енергії, впровадження безвідходних

виробництв, множинного використання різних матеріалів тощо. Це прагнення обумовлено їхнім розумінням того факту, що на сьогодні іншого шляху забезпечити виживання собі та майбутнім поколінням не існує.

Водночас з'явилась тенденція до підвищення екологічної культури працівників, що проявляється у їхній увазі до рівня екологічної безпеки на робочому місці, тобто вони хочуть знати, з якими матеріалами контактують під час роботи, які шкідливі і небезпечні чинники можуть впливати на них, мати змогу робити вибір щодо способів забезпечення власної безпеки тощо. Ця тенденція є показником того, що у працівників поступово формуються екологічні потреби, які працевластувачі необхідно враховувати для забезпечення ефективної діяльності підприємства. Реалізація екологічних потреб працівників означає створення на робочому місці не просто умов діяльності, які відповідають нормативним вимогам з охорони праці, а й враховують екологічні вимоги, забезпечуючи тим самим підвищення безпеки працівника, що є передумовою високого рівня його працездатності. *Таким чином, екологічні потреби необхідно розглядати як ту складову екологічної безпеки, яка забезпечує збереження й підтримку здоров'я працівника.*

При цьому необхідно зазначити, що тенденція до підвищення екологічної культури працівників має неоднаковий прояв. Наприклад, у згаданих вище країнах західної Європи цей процес відбувається набагато швидше, ніж в Україні або інших країнах пострадянського простору, що пов'язано, у першу чергу, із недостатнім рівнем обізнаності суспільства у сфері екологічних питань через відсутність широкого доступу до такої інформації, недостатню кількість державних соціальних проектів, покликаних привернути увагу до них тощо. Безумовно, останніми роками в Україні спостерігається зростання інтересу з боку суспільства до екологічних проблем, проте відбувається цей процес повільно й охоплює лише певну частину населення, яка в основному проживає у великих містах, де забезпечено необхідний доступ до інформації і є можливості її розповсюдження. Також слід сказати ще про один момент, який гальмує процес зростання екологічної культури нашого суспільства, – це ментальна неготовність людей до цього і головна причина – якість освіти, оскільки культура – це та характеристика, яка є надбаною, а не вродженою для людини, і формується вона протягом життя, починаючи з дитинства. Так само й екологічна культура, її необхідно формувати шляхом викладання відповідних дисциплін у навчальних закладах усіх рівнів акредитації, через залучення дітей до посадки дерев, здавання відпрацьованих батарейок у відповідні пункти прийому та інших дій. У такому разі можна виховати покоління, для якого будуть буденними явищами, невід'ємними складовими життя сортування сміття, використання зелених джерел енергії та інші дії.

На ряду із теоретичними питаннями щодо екологічної безпеки та її складових виникає також і важливе питання практичного характеру: «Яким чином оцінювати ступінь реалізації екологічних потреб

працівника?». Відповідь на нього є необхідною, оскільки це дасть змогу вибрати максимально ефективні заходи для реалізації екологічних потреб працівників. Аналіз інформації по цьому питанню показав відсутність будь-яких методів оцінювання ступеню реалізації екологічних потреб працівника на робочому місці. У цьому разі має сенс почати зі створення опитувальника, в якому будуть відображені основні питання щодо екологічності робочого місця і дана їм певна бальна оцінка. Приклад такого опитувальника наведений у табл. 1. На разі подана лише частина опитувальника, загалом він складається з 15 питань. Інструкція із роботи з опитувальником така: 1) на кожне твердження щодо рівня екологічності певної характеристики або елемента робочого місця опитуваному необхідно вибрати відповідь серед запропонованих варіантів; 2) обвести відповідний вибраному варіанту відповіді бал;

3) наприкінці опитування необхідно підрахувати загальну кількість балів.

Таблиця 1 – Опитувальник екологічності робочого місця працівника

№ п/п	Елементи і характеристики робочого місця	Екологічність, бали
1	Екологічність інфраструктури підприємства:	
	є спеціальні паркувальні зони	5
	хаотичне паркування машин	1
2	Екологічність будівлі:	
	бетонна конструкція	5
	цегляна конструкція	4
	шлакоблочна будівля	3
3	Робочий стіл зроблено з:	
	деревина	5
	МДФ	4
	ДСП, ДВП	3
4	Чистота приміщення:	
	прибирання роблять щодня	5
	прибирання роблять один раз на 2-3 дні	4
	прибирання роблять один раз на тиждень	2
	прибирання роблять один раз на 2-3 тижні	1
5	Комп'ютер	
	монітор рідкокристалічний	5
	Ноутбук, планшет	4
	Монітор з ЕП трубкою	1

Залежно від набраної кількості балів запропоновано три діапазони значень, відповідно до яких визначають рівень екологічності робочого місця і ступінь реалізації екологічних потреб працівника. Діапазони балів такі:

- 1) високий рівень екологічності робочого місця, повна реалізація екологічних потреб працівника;
- 2) середній рівень екологічності робочого місця, часткова реалізація екологічних потреб працівника;
- 3) низький рівень екологічності робочого місця, незадовільний ступінь реалізації екологічних потреб працівника.

Опитувальник пройшов апробацію на підприємстві з випуску флексодрукованої продукції. Опитано 34 співробітника, серед яких як працівники цехів, так і адміністративної частини. Статистичний аналіз одержаних даних показав такі результати: 83% співробітників вважають, що екологічність робочого місця має середній рівень, 17% – низький. Отже, екологічні потреби працівників задоволені частково або мають незадовільний ступінь реалізації, відповідно, є потреба в удосконаленні певних характеристик робочого місця. Поданий опитувальник потребує подальшої апробації з метою підвищення його інформативності.

ВИСНОВКИ. У роботі на підставі системного аналізу інформації проведено дослідження поняття «екологічна безпека», що наразі є актуальним, оскільки змінились як технології виробництва, так і соціально-психологічні, культурні потреби працівника. У результаті виконаної роботи одержано результати, які мають таку наукову новизну:

1) подано оновлене визначення поняття «екологічна безпека»;

2) уперше розглянуто поняття «екологічні потреби людини», дано його визначення і позначена роль в забезпеченні екологічної безпеки виробництва

Практична цінність роботи полягає у створенні опитувальника екологічності робочого місця для оцінювання ступеню реалізації екологічних потреб працівника, який пройшов первинну апробацію на підприємстві. Отримані на підставі опитування співробітників дані можна використовувати для виявлення проблемних моментів у забезпеченні екологічної безпеки підприємства та пошуку шляхів її підвищення.

Подальша робота потребує розширення дослідження питань екологічних потреб працівника з метою підвищення екологічної безпеки виробництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Kasser T. Psychological need satisfaction, personal well-being, and ecological sustainability. *Ecopyschology*. 2009. Vol. 1. № 4. P. 175–180.
2. Тимошенко Т. В. Экология и потребности человека. *Известия ЮФУ. Технические науки*. 2013. № 9 (146). С. 185–190.
3. Ульянова Е. А., Манжуров И. Л., Габова И. Я. Идентификация и оценка значимости экологических аспектов на промышленных предприятиях. *Известия Самар. науч. Центра Рос. академии наук*. 2011. Т. 13. № 1. С. 2089–2093.

4. Health at the workplace. Workplace environment. 2010. URL: media.rspp.ru/document/1/9/e/9ef017d1e4827978ae7de076cb6388ef.pdf (дата звернення: 20.09.2018).

5. Raziq A., Maulabakhsh R. Impact of Working Environment on Job Satisfaction. *Procedia Economics and Finance*. 2015. № 23. P. 717–725.

6. Протасенко О. Ф., Івашура А. А. Роль екологічності середовища у створенні безпечних умов діяльності людини. *Открытые информационные и компьютерные технологии*. Харків : ХАІ, 2018. Вип. 80. С. 210–216.

7. Armsworth P., Armsworth A., Compton N. The ecological research needs of business. *Journal of Applied Ecology*. 2010. № 47. P. 235–243.

8. Fischer C. Emissions pricing, spillovers, and public investment in environmentally friendly technologies. *Energy Economics*. 2008. № 30. P. 487–502.

9. Заржицький О. С. Правові аспекти регіональної екологічної політики. Дніпропетровськ, 2003. – 160 с.

10. Татаринів А. В. Екологічна безпека та сталий розвиток у сучасному світі. *Стратегічні пріоритети*. 2010. 3 (16). С. 83–88.

11. Дудюк В. С., Гобела В. В. Теоретичні підходи до визначення поняття екологічної безпеки. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2015. Вип. 25.5. С. 130–135.

12. Душанова Т. В., Білявський Г. О. Екологічна культура працюючої молоді – важливий фактор екологічної безпеки. *Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського*. Кременчук : КрНУ, 2011. Вип. 1/2011 (66). С. 122–126.

13. Barnett J. Environmental security and peace. *Journal of Human Security*. 2014. Vol. 3. № 1. P. 4–16.

14. Zurlini G., Muller F. Environmental Security. *Systems Ecology*. 2008. Vol. 2 of Encyclopedia of Ecology, 5 vols. P. 1350–1356.

15. Environmental Safety. Definition of Environmental Safety. 2013. URL: <http://environmentalsafety123.blogspot.com/p/definition-of-environmental-safety.html> (дата звернення: 05.11.2018).

16. Ситаров В. А., Урекешова Л. Экологическое самосознание как детерминанта экологически релевантного поведения личности. *Знание. Понимание. Умение*. 2014. № 4. С. 230–233.

A WORKER'S ECOLOGICAL NEEDS AS COMPONENT OF ENVIRONMENTAL SECURITY

O. Protasenko

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

prosp. Nauky, 9a, Kharkiv, 61166, Ukraine. E-mail: olha.protasenko@hneu.net

Purpose. Research and analysis of the concept of “the environmental security” and its components, determination of a role of the worker’s ecological needs in ensuring the production environmental security is the purpose of the article.

Methodology. The systemic and prognostic methods of obtaining and processing information are used in paper. **Results.** The existing definitions of “the environmental security” concept were analyzed in the study, their shortcomings were identified. As a result, the existence of a large number of definitions because of two main factors was established: the level of social well-being of society and the level of its ecological culture. Thus, “the environmental security” concept is unsustainable, since its content is related to the current environmental situation in a certain territory and the level

of social, cultural and spiritual development of the society living on it. Besides, levels of environmental safety were analyzed. Based on this, it was established that the most effective for ensuring environmental security are actions at the local level, i.e. at the level of enterprises, organizations, farms, humans. The result of this work is an updated definition of “the environmental security” concept. Components of the environmental security were considered. It was proposed to add to this list a new component – the worker’s ecological needs. The content of “the ecological needs” concept was analyzed and it was established that this concept does not have a stabled definition. The systematization of information available on this issue was made, on the basis of which a definition of “the ecological needs” concept was proposed. The place of the ecological needs in the general system of human needs was considered. According to the classification of human needs by origin (or by importance), the ecological needs are primary because they are directly related to human health and determine the quality of his life. It was proposed to use a questionnaire of workplace ecofriendliness to assess the degree of implementation of the worker’s ecological needs. The questionnaire was tested at the flexo-printing plant. Analysis of the results of the workers poll showed that their ecological needs are partially satisfied or have an unsatisfactory degree of implementation, respectively, there is a need to improve certain characteristics of the workplace. **Originality.** Taking into account social and cultural features of the society development an updated definition of “the environmental security” concept was presented. For the first time, the concept of “the worker’s ecological needs” was considered, its definition was given and its role in ensuring the production environmental security was indicated. **Practical value.** A questionnaire was worked out to assess the implementation degree of the worker’s ecological needs at the workplace. The obtained data of a poll of workers can be used to identify problem moments in ensuring the production environmental security and searching the ways to improve it.

Key words: ecofriendliness, security, worker, needs.

REFERENCES

1. Kasser, T. (2009), “Psychological need satisfaction, personal well-being, and ecological sustainability”, *Ecopsychology*, Vol. 1. № 4. pp. 175–180.
2. Timoshenko, T. V. (2013), “The ecology and the human needs”, *Izvestiya YuFU. Tehnicheskie nauki*, № 9 (146), pp. 185–190.
3. Ulyanova, E. A. (2011), “Identification and estimation of ecological aspects importance at the industrial enterprises”, *Izvestiya Samar. nauch. Tsentra Ros. akademii nauk*, Vol. 13, № 1, pp. 2089–2093.
4. Health at the workplace. Workplace environment. 2010. URL: media.rspp.ru/document/1/9/e/9ef017d1e4827978ae7de076cb6388ef.pdf
5. Raziq, A., Maulabakhsh, R. (2015), “Impact of Working Environment on Job Satisfaction”, *Procedia Economics and Finance*, № 23, pp. 717–725.
6. Protasenko, O. F., Ivashura, A. A. (2018), “The role of ecofriendliness of the environment in creating safe conditions for human activity”, *Otkryitiye informatsionnyie i kompyuternyie integrirovannyye tehnologii*, № 80, pp. 210–216.
7. Armsworth, P., Armsworth, A., Compton, N. (2010), “The ecological research needs of business”, *Journal of Applied Ecology*, № 47, pp. 235–243.
8. Fischer, C. (2010), “Emissions pricing, spillovers, and public investment in environmentally friendly technologies”, *Energy Economics*, № 30, pp. 487–502.
9. Zarzhitskiy, O. S. (2003), *Pravovi aspekti regionalnoyi ekologichnoyi politiki* [Legal aspects of regional environmental policy], Dnipropetrovsk, Ukraine.
10. Tatarinov, A. V. (2010), “Environmental safety and sustainable development in the modern world”, *Strategichni prioriteti*, 3 (16), pp. 83–88.
11. Dudyuk, V. S., Gobela, V. V. (2015), “Some theoretical approaches to the definition of environmental security”, *Naukoviy visnik NLTU Ukrayini*, № 25.5, pp. 130–135.
12. Dushanova, T. V., Bilyavskiy, G. O. (2011), “Environmental culture young workers – an important factor of environmental safety”, *Transactions of Kremenchuk Mikhaylo Ostrohradskiy National University*, iss. 1, no. 66, pp. 122–126.
13. Barnett, J. (2014), “Environmental security and peace”, *Journal of Human Security*, vol. 3, no. 1, pp. 4–16.
14. Zurlini, G., Muller, F. (2008), “Environmental Security”, *Systems Ecology*, vol. 2 of Encyclopedia of Ecology, 5 vols., pp. 1350–1356.
15. Environmental Safety. Definition of Environmental Safety (2013), URL: <http://environmentalsafety123.blogspot.com/p/definition-of-environmental-safety.html>
16. Sitarov, V. A., Urekeshova, L. (2014), “Environmental self-consciousness as a determinant of environmentally relevant behavior”, *Znanie. Ponimanie. Umenie*. № 4. pp. 230–233.

Стаття надійшла 23.12.2018.